

BISERIC'A si SCÓL'A.

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Ese o data in septemana : Duminec'a.

Pretulu abonamentului :	Pretulu insertiunilor :	Correspondintele si banii de prenumeratiune
Pentru Austro-Ungari'a pe anu . . . 5 fl.—cr.	Pentru publicatiunile de trei ori ce contienu	sè se adreseze la Redactiunea dela
" " " " jum. anu 2 „ 50 „	cam 150 cuvinte 3 fl., pana la 200 cuvinte	„BISERIC'A si SCOL'A“
Pentru Romani'a si strainetate pe anu 7 „ — „	4 fl. si mai sus 5 fl. v. a.	in Aradu, la institutul pedagogicu-teologicu.
" " " " j. a. 3 „ 50 „		

Dr. Paul Vasiciu.

Unu mormentu negru, unu pamentu rece, o grópa infioratória se deschise de nou, ca se inghita in sene, si se faca se dispara pentru totdeuna dintre noi unulu din cei mai distinsi barbati ai bisericeii si natiunei nóstre.

Provedinti'a a dispusu, ca biserica si natiunea sè-se imbrace in doliu in faci'a mormentului, care cuprinde unu veteranu anteluptatoriu, unu barbatu, a carui viétia intréga a fost o lupta nentruerupta pentru desvoltarea si progresulu neamului seu.

Vointi'a Celui Pré Inaltu a dispusu, ca binemeritatu barbatu alu nostru, *Dr. Paul Vasiciu*, consiliariu c. r. de scóle in pensiune, membru ordinariu alu Academiei romane de sciintie din Bucuresti, alu asociatiunei pentru sciintiele naturali din Timisióra, asesoru alu consistoriului eparhialu din Aradu, asesoru alu consistoriului metropolitanu, deputatu sinodalu si congresualu etc. se tréca la cele eterne, lasandu in profundu doliu neconsolabil'a sa familia, iubitií sei amici si intregu poporulu, pentru care a traitu, si a luptatu in decursulu acestei vieti.

Reposatulu in Domnulu a fost unulu dintre barbatií nostri mari, care a luptatu cu o pacientia rara si cu o resignatiune admirabila mai bine de o jumetate de seclu pentru drepturile, progresulu si prosperarea bisericeii si poporului romanu. Viétia lui este strensu legata de istori'a nóstra. Ea ne presenta momente remarcabile si instructive, este o adeverata istoria si magistra a vietií.

Reposatulu s'a nascutu la anulu 1806 in Timisióra din parinti sermani, dar cu multa in-

grigire de a dá filoru sei Andreiu si Paul cea mai buna educatiune. Studiele elementarie si gimnasiale le absolvá fericitulu in Timisióra, unde desvoltá multa diligentia, si unde fú unulu dintre cei mai buni scolari. Dela Timisióra merse tenerulu Paul la Segedinu, unde absolvá dupa sistem'a de atunci studiele filosofice.

Dotatu dela natura cu unu talentu deosebitu si insetatu dupa sciintia, prin carea se póta veni mai tardiu in ajutoriu natiunei sale, tenerulu Vasiciu merse dupa absolvarea studiilor filosofice la universitatea din Pest'a, unde asculta medicin'a, in care calitate, dupace petrecú unu anu si la universitatea din Vien'a, obtienú la anulu 1830 in Pest'a diplom'a de doctoru in medicina, fiindu in etate de 24 de ani.

In timpulu, cand fericitulu se aflá ca studentu in Pest'a se incepuse o misicare a romaniloru de acolo. In acésta misicare luà parte reposatulu alaturia cu fericitulu Emanuilu Gozsdu, cu parochulu romanu din Pest'a Teodoroviciu, cu Neagoe, Carcalechi si altii. Totu in timpulu acést'a scrise reposatulu prim'a carte a sa intitulata „antropologia,“ pre carea o dedica fratelui seu mai mare Andreiu, carele pre atunci era primariu in orasiulu Versietiu in semnu de recunoscintia si multiemita, ca-lu ajutase la studiu.

Dupa ce depuse doctoratulu in medicina, se asiediá ca medicu practiculu in Timisióra. In acésta calitate atrase iute atentiunea concetatiuniloru sei, cari in semnu de recunoscintia voiau a-lu alege de protomedicu orasiensescu. Inainte de a fi alesu in postulu acést'a, fú numitu de guvernulu inse pentru calitatile-i eminente de medicu de carantina la Jupalhicu langa Rusiava in anulu 1834. In postulu acést'a, nu remase multa timpulu. In anulu 1836 fú numitu de guvernulu in postulu de directoru de carantina in pasulu Timisiului.

Mergendu in Transilvani'a ca se-si ocupe nou'a functiune in trecerea sa prin Brasiovu facu cunoscintia cu romanii Brasioveni, cu I. G. Juga, cu Orghidanu, G. Ioan, G. Nic'a, fratii Pana, Ciurculescii, N. Voinescu, Lacea si altii, la cari afla cea mai buna primire. Ajungendu la postulu seu, precum insusi scrie, *) facu cunoscintia si cu alti romani, mai cu s'ema economi din Sacele, cari aveau daraverile lor prin carantin'a Timisiului, si cari mergeau curiosi la densulu se-lu vada, audindu ca este romanu, si ca atare ocupa o functinne at'at de insemnata.

In tomn'a anului 1836 facu cunoscintia cu dlu Georgiu Baritiu, si cu dlu canonicu T. Cipariu, ér in anulu urmatoriu 1837 facu cunoscintia cu protopopulu de atunci alu Brasiovlui, cu Pré Santi'a Sa parintele Episcopu de astadi alu Caransebesiului Ioan Popasu. Cu toti acesti barbati intrà in intime legaturi, si cu unu zelu neobositu lucrà impreuna cu ei la realisarea multoru planuri maretie.

Cà directoru de carantina reposatulu era functionariulu celu mai conscientiosu si punctualu, dar in acelasi timpu facea si cele mai mari servitii romanilor, cu cari avea mai multu de lucru, si pre cari i-iubià at'at de multu. Portarea lui ca directoru de carantina a lasatu cele mai frumo'se suveniri la romani, at'at la cei de dinco'ce cât si la cei de dincolo de Carpati.

Pentru Vasiciu se parea, ca nu este nici odata lucru de ajunsu. Desl ocupà o functiune pre cât de grea, pre at'at de delicata si impreunata cu cea mai mare responsabilitate, totusi nu se uità nici de terenulu literariu. Elu scrià cu multa diligentia tractate interesante in „F'oi'a pentru minte, inima si literatura,“ si in contielegere cu dlu G. Baritiu, cu profesorii din Brasiovu si cu alti barbati distinsi concepù planulu maretiu de a infintia unu jurnalulu politicu, in carele romanii se-si esprime dorintiele si postulatele lor, si prin carele se desvòlte in poporu semtiulu de nationalitate si iubirea de sene.

Dupa infintiarea „Gazetei Transilvaniei,“ elu scrisu continuu in acestu jurnalulu o multime de articli. Ca oficiantu elu scrià anonimu, dar zelulu si iubirea de natiune nu-lu lasau, se tréca cu vederea nimicu, si astfeliu facu si pre calea acést'a cele mai mari servitii causei nationali.

Cât timpu a petrecentu la Timisiu, a luate parte activa la tóte misicàrile romanilor brasioveni, si astfeliu si la conceperea maretiiu planu de a se infintia unu gimnasiu romanu in Brasiovu.

La anulu 1836 se casatorì cu prim'a sa soeia din famili'a Beniczki din Pest'a, cu carea

inse nu traì dec'at abia 3 ani. Devenindu veduvu se casatorì a dou'a óra la anulu 1840 cu iubit'a sa socia Iuli'a, nascuta Jancso din Timisióra, cu carea duse o viétia fericita panà la ultim'a sa resuflare, si cu carea avù 4 fice.

Dupa revolutiune la anulu 1852 fù numitu consiliariu guvernialu in Sibiiu in despartimentulu scóleloru. Acum se deschise reposatulu terenulu celu vastu si frumosu, de a lucrà cu mai mare succesu in folosulu natiunei tocma pre terenulu, pre carele avea mai mare trebuintia de eficacele lui ajutoriu, pre terenulu educatiunei némului romanescu.

Se pare, ca prevedinti'a lu-crease anume pentru acést'a frumo'sa, dar grea functiune. Elu avea o rara pacientia si o nemarginita iubire facia de tenerime. Cand cercetà scólele, ceea ce o facea fòrte desu, prin intrarea lui in scóla, acést'a se imbracà in haine de serbatóre. Elu intrebà si vorbià cu elevii, ca si unu adeveratu parinte, ér invetiatorii aveau intrensulu unu adeveratu conducetoriu, unu adeveratu protectoru, unu adeveratu patronu si parinte.

Esamenele, cari se tieneau sub conducerea densului erau, si voru remanea pentru totdeuna esamene de modelu. Nici odata nu voiu uità impressiunea, ce o facu asupra-mi, si asupra colegiloru mei, cand l'am vediatu pentru prim'a data la anulu 1856 ca elevu in scól'a elementara din comun'a, in care m'am nascutu, impressiune, care se repetì de multeori in decursulu, cât am studiatu la gimnasiulu romanu din Brasiovu. Eram in etate de 7 ani, si nu putiena mi-fù surprinderea, cand vediu pre reposatulu, primul inspectoru de scóle, pre carele l'am cunoscutu, in ce forma placuta, si cu ce cuvinte frumo'se ne punea intrebàri, si cum vorbià de amicabilu cu noi, ca si unu adeveratu parinte.

Dupace finia cu examenulu, si impartia premie intre elevii diligenti, reposatulu tienea vorbiri la poporu, inspirandu-i zelu si iubire facia de scóla, si indemnandu pre parinti a-si trimete pruncii la scoli mai inalte. Multi dintre inteligentii de astadi au de a multiemi cultur'a si crescerea lor cuvintelor frumo'se si indemnul consiliariului Vasiciu.

Cu preotimea, cu protopopii, si cu toti ómenii de bine traia in cea mai buna armonia. Elu era unu sfatuitoriu neobositu si unu ajutoriu puternicu intru infintiarea scóleloru. Multe scóle romane au de a multiemi esistinti'a loru sfaturiloru reposatului.

Purtarea, tienut'a si servitiile, ce le facu elu natiunei cà consiliariu de scóle l'au facutu nemuritoriu in inimile tuturor, cari l'au cunoscutu. Betrani si teneri, ba potu dice intregu poporulu romanu din Transilvani'a, unde ocupà elu cu

*) Vedi „Biserica si Scól'a“ anulu 1879 nr. 32.

atât'a demnitate acea înalta funcțiune, i-pastréza amintirea, si o va pastra in veci cu stima si pietate.

Timpulu petrecerii sale in Sibiiu este unu timpu de cea mai mare însemnătate pentru romani. In timpulu acest'a romanii incepu a lucrá cu energia la redeseptare si întarire prin lumina si cultura. In timpulu acest'a s'a înfiintiatu Asociatiunea, si s'a tienutu prim'a espositiune industrialá romana in Brasiovu. Totu in timpulu acest'a decurgea si lupt'a cea grea pentru despartirea ierarchica si renfiintiarea vechei metropolii romane dreptredintiose. In tóte aceste directiuni luptá fericitulu desvoltandu o activitate neobosita si unu zelu rar.

Fericitulu Metropolitu Siagun'a, care pre atunci stetea in fruntea romaniloru atât in directiunea nationala, cât si in cea bisericésca avú in doctorulu Vasiciu, cu carele se cunoscea bine din teneretie, unu intimu si fidelu sfatuitoriu in tóte cauzele. Elu era barbatulu, care multu timpu a statu in tóte cauzele nóstre mai aprópe de fericitulu Siaguna, ajutandu-lu cu sfatulu si cu tienut'a sa. Intrige streine in timpulu din urma ii-despartí unulu de altulu, fara se incete inse de a se stimá si iubl, ceea ce se dovedí mai cu séma la ultim'a loru intalnire, cand cu oca-siunea jubileului fericitului Metropolitu se despartira ca cei mai buni amici.

Totu in timpulu functionárii sale in Sibiiu se ridicá maretulu gimnasiu din Brasiovu, la a carui ridicare, si mai cu séma la stabilirea reportului gimnasiului facia de statu avú fericitulu o parte fórté însemnata. In caus'a înfiintiárii gimnasiului din Brasiovu si in caus'a cascigarii dreptului de publicitate nu s'a facutu nici unu pasu facia de guvernul fara scirea si colucrarea doctorului Vasiciu. Elu luptá in acésta cauza cu cele mai mari sacrificie, si avú in totu decursulu vietii cea mai mare bucuria, ca si in form'a acést'a a potutu contribuí la ridicarea neamului seu.

Gimnasiulu lu-cercetá desu, tienea conferintie cu corpulu profesoralu, si in mai multe renduri conduse esamenele cu unu tactu rar.

Dupa anulu 1865 fú transferatu in calitate de consiliariu la Clusiu, unde petrecú pana la anulu 1869, cand se pensioná. In anulu acest'a vení cu famili'a la Timisióra, unde traí in retragere pana la mórte.

In anii de retragere dupa terenulu vietii de statu fericitulu a fost unulu din cei mai activi barbati in viét'a bisericésca constitutionalá.

In timpulu acest'a nu a fost sinodu, nu a fost congresu, nu a fost consistoriu, nu a fost adunare, la care densulu se nu fi luat parte

activa. Elu era unulu din cei mai zelosi si mai punctuali membri ai tuturor adunáriloru nóstre.

Desí viét'a fericitului ca functionariu a fost destulu de sbuciumata, totusi elu se ocupá multu si cu literatur'a. Afara de „antropologia," de scrierile sale din „Fói'a pentru minte, inima si literatura," si de multii articli scrisi in „Gazeta Transilvaniei," elu scrise „macroviotic'a, dietetic'a" „catehismulu antropologicu", redigiá unu timpu „Telegrafulu Romanu," ér in timpulu din urma redigiá „Igien'a si Scól'a," si scrise o „istoria naturala" penru scól'a elementara, opu premiatu de consistoriulu din Aradu, carele acum se afla sub presa in tipografi'a nóstra diecesana.

In tóte scrierile sale se constata unu doru de a vení in ajutoriu natiunii, si precum insusi scrie, cand a inceputu a edá „Igien'a si Scól'a" tendentia de a desvoltá si a face productivu „talantulu incredintiatu de Creatoriulu."

La anulu 1879 fú alesu pentru multele sale merite cascigate pre terenulu literariu si scolasticu de membru ordinariu alu Academiei romane de sciintie din Bucuresti. In sesiunea Academiei din anulu 1880 tienú fericitulu discursulu de receptiune „despre vegetarianismu" unu tractatu lucratu cu multu succesu, si care a facutu atât in Academia, cât si in lumea literara preste totu buna impressiune.

Reasumandu faptele reposatului, vedemu in viét'a lui cele mai frumóse calitati, ce potu orná pre unu muritoriu. Elu s'a distinsu prin fidelitate catra tronul si tíera, prin unu zelu si activitate neobosita, prin o iubire nemarginita catra bisericá si natiune, prin blandetia, maniera si tactu, prin o inima nobila si prin unu caracteru nepatatu, sustienutu cu rigóre in tóte impregiurările si greutátile vietii sale, unu barbatu ilustru prin viét'a si faptele-i ilustre.

Aceste rare calitati l'au facutu iubitu si stimatu de toti pana era in viétia, ér dupa mórte nemuritoriu.

Remasitiile pamentesci ale reposatului s'au depusu spre odichna Luni'a trecuta cu cea mai mare pompa in mormentulu familiaru, in cimiteriulu din Maerile Timisiorii.

Nepotendu luá parte in persóna Pré Santi'a, Sa parintele Fpiscopu eparchiotu alu Aradului la actulu inmormentárii, delega pre magnificulu domnu Ieroteiu Belesiu, protosincelu, vicariu episcopescu si presiedinte alu Consistoriului din Oradea-mare, pre ieromonachulu Augustin Hamsea, si pre dlu secretariu consistorialu Ignatiu Pap, cari impreuna cu rdsimii dni protopresviteri M. Dreghiciu si Ioan Tieranu, cu parintele P. Anca, N. Ribariu, P. Tempea si V. Schelegianu oficiara functiunile funebrale.

Inainte de a plecá cortegiulu de acasa parintele P. Anc'a intr'o vorbire scurta, dar petrun-dietória lua adio in numele reposatului dela familia si dela amici.

In biserica dupa finirea functiunilor funebrale ieromonachulu A. Hamsea tienù o cuventare funebrala, in care espuse biografi'a fericitului defunctu, semtiemintele lui nobile si multe lui merite facia de biserica si natiune.

La mormentu dlu advocatu Paul Rotariu rosti in numele reuniunei invetiatoresci „unu adio ultimu“ catra reposatu, in carea in terminii cei mai frumosi intonà, ca „virtutea, onórea, caracterulu si faptele bune, in viétia forméza partea nemurirei din partea distructiva a omului.“ Adresandu-se catra omu a privi in aceste calitati bunulu supremu, la care se póte inaltia cineva in viétia, luà „ultimulu adio“ dela fericitulu.

Acum in momentulu despartirei de acestu barbatu ilustru prin viéti'a si faptele-i ilustre, se-i dicemu cu totii: sufletulu lui se-lu asieze Ddieu cu dreptii, cari din veacu bine i-au placutu lui, ér osaminteloru sale, in cari Creatoriulu au depusu unu sufletu atât de nobilu se le fia tierin'a usióra.

Eterna fia memori'a lui!

A. H.

Testamentulu

(fericitului Dr. Paul Vasiciu).

Atacatu de bóla grea simtiendu debilitatea poteriloru, cu consciinti'a si mintea intréga dispunu urmatóriele ca voi'a mea cea de pe urma: 1. Ai mei voru ingrigi ca se nu fiu ingropatu de viu. 2. Se fiu imbracatu in unu slafroc de stofa négra. 3. Parada multa se nu mi-se faca. 4. Priveghiu se nu se ingadue. 5. Se fiu ingropatu in mormentulu parintiloru mei. 6. Ceremoniile funebrale se fie cât se potu de scurte. 7. Seracu m'amu nascutu, seracu moru. Leaf'a si accidentiile legali d'abia m'au ajunsu a-mi cresce copiii si a-mi tiené caracterulu. Asiá dara nu amu nemica, afara de cele ce se afla in casa, cari tóte remanu sociei mele, cu carea le amu agonisitu. 8. Ficeloru mele celoru maritate si gineriloru mei recomandu pe veduv'a mea si pe orfan'a mea Cornelia, si ii-rogu se le stea intru ajutoriu cu sfatu si cu fapta. — In fine poffindu tuturoru amiciloru mei si natiunei mele prosperitate si progresu, moru cu linisce, cà in cât s'a potutu cere de la unu individu ca mine, in sfer'a sa m'amu facutu datori'a.

Mergi dara suflete unde vei aflá odihna. Amin. Amu scrisu cu man'a mea propria in Timisióra, in 11/23 iuniu 1881. Dr. Paul Vasiciu, m. p. c. r. cons. de scóle in pensiuene.

Educatiunea la Romani.

(Continuare.)

Intre barbatii, cari s'au ocupatu la Romani cu principiile educatiunei Quintilian amintesce mai antaiu pre *M. P. Cato Censorius*. Scrierile lui despre educatiune inse s'au perduto. Tendenti'a scrieriloru sale a fost indreptata in contra spiritului grecescu, carele patrundea totu mai afundu in societatea romana, si facea se dispara din educatiune ca si din viétia seriositatea romana vechia si bunele datine din betrani. Elu era, si cu dreptu cuventu, unu inimienu pronunsiatu a totu ce erá grecescu in societatea romana. „Crede-me,“ scrise elu odinióra fiiului seu, „credeme ca si cand ti-ar spune unu profetu, ca Grecii sunt unu poporu de nimicu si necorigibilu. Daca si-va latí acestu poporu literatur'a sa intre noi, atunci tóte se-voru stricá; mai multu se va intempla inse, daca voru veni medici greci intre romani; deórece grecii s'au conjuratu a omori pre barbari, ca si pre romani.“ Tendenti'a lui Cato remase fara rezultat. Vechiulu spiritu romanu disparea totu mai multu din societate, si se inlocuia prin forme si datine grecesci.

Intre barbatii, cari s'au distinsu pre terenulu educatiunei se numera si Cicero. Elu a traitu in jumetatea antaiu a seclului din urma a Chr. Elu nu are o scriere propria pedagogica; ci elu tractéza, si se ocupa de educatiune in scrierile sale filosofice si retorice. Cicero intielege sub educatiune: desvoltarea possibila a dispositiuniloru naturali, astfelu, ca se conduca pre omu la virtute. Puterile spirituali ale pruncului se desvólta in form'a, in carea inaintéza omulu in etate. In mesur'a, in carea se desvólta puterile spirituali in pruncu, in aceeași mesura se desvólta in elu si germenel virtutiloru. Educatiunea are chiamarea a conduce si promová acésta desvoltare.

Cicero apretiesce fórté multu insemnatarea si valórea educatiunei. „Cine este intre noi,“ dice elu, carele se se fi impartesitu de o buna educatiune, si se nu-si aduca aminte cu stima si multiamita, de crescetorii, de invetiatorii si conductorii lui, ba chiar si de loculu, unde s'a impartesitu de binefacerile educatiunei? „Ce daru mai mare póte face cineva statului, decât a ingrigi de crescerea tenerimei? Cu cât este mai mare diferinti'a intre ómeni, si cu cât diferu ei mai multu in opiniunile loru, cu atât ni se in-facisiéza mai mare trebuinti'a a desvólta de timpuriu, a ajutá si promová partile bune ale omului, si a oprime si nabusi partile lui rele, si mai cu séma a ingrigi, ca se-se delature din tenerime aplecarea spre placeri, si se se descepte tendenti'a spre seriositate.

Sunt frumoase principiile lui Cicero referitoare la disciplina. In punctulu acest'a elu pretinde, ca „invetiatoriulu se fia facia de scolarii sei blandu, severu si dreptu. Invetiatoriulu in disciplina se nu fia nici pré blandu, nici pré aspru. Precum in aplicarea legiloru nu este permis, ca blandeti'a si indulgenti'a se impedece pedéps'a necesaria: tocma asia nu este permis se contiena pedéps'a, fia ea de ori ce natura, nimicu rusinatoriu. Pedéps'a trebuie se fia apoi acomodata vinei si in casuri egali trebuie se fia totdeuna asemenea. Totu de odata trebuie se ferésca invetiatoriulu de a pedepsi atunci, cand este maniosu; deórece in unu stadiu de iritatiune i-este cuiva preste putintia a aflá calea de medilocu intre pré multu si pré putieniu. Chiar si atunci, cand admonámu pre cineva intr'unu tonu aspru si cu cuvinte grele, trebuie se véda totdeuna, ca obiectiunile ce le facemu celoru cari gresiescu, nu le facemu din altu incidentu, decât curatu numai din motivulu, ca-i voimu binele si avem tendenti'a a-lu indreptá si corege.“

Cu educatiunea prunciloru trebuie se incepu cu cât mai timpuriu. La pruncu se vede de timpuriu o aplecare nesatiósa spre jocu. Acésta aplecare nu este bine se o suprimámu, ci avemu detorinti'a a o supraveghiá. Se permitemu inse prunculu numai astfelu de jocuri, cari nu stau in contradicere cu bun'a cuviintia si cu purtarea buna.

In desvoltarea prunculu trebuie se fimu cu deosebita ingrigire la desvoltarea memoriei. Spre scopulu acest'a pruncii trebuie se invetie de rostu parti mai frumoase din autorii greci si romani. „Fiacare omu trebuie crescutu conform individualitati sale. In fiacare trebuie desvoltate partile sale nobile si suprimate aplecarile rele. Asupra prunculu decídu apoi in mare mesura si impregiarile, in cari cresce, si ómenii, cu cari vine in atingere in anii cât tiene educatiunea, deórece in timpulu acest'a prunculu este fórte sentitoriu si impresionabilu, si fiacare impressiune are in cele mai multe casuri asia dicendu o influintia decidietória asupra ténutei si vietii lui viitórie, si asupra limbei si modulu, cum esprima cuvintele. De aceea este de mare insemnatate ceea ce aude in casa, cu cine vorbesce, si cum vorbescu cu elu tat'a, mama si cresctorii preste totu.

„Factorulu de cea mai mare insemnatate pentru viéti'a omulu este religiunea. Religiunea face cele mai mari servitii intru sustienerea statulu, si cetatienii trebuie se-si caseige inca din inceputu convingerea, ca dieii stepanescu, si conducú totu ce esista, si ca ei vedu faptele, cugetele si sentiamintele ómeniloru. Daca si-insusiesce omulu principiile religiunei, atunci contemplandu in universu intieleptiunea divina si

temendu-se de pedépsa este ferítu de causele, cari lu-indémna la fapte rele.

Cand prunculu ajunge etatea de june, atunci trebuie se-lu deprindemu la moderatiune si moralitate, se-lu invetiamu a se aretá multiamitoriu parintiloru, a stimá pre ómenii mai betrani, a-si alege dintre acesti'a pre cei mai drepti si pre cei mai buni si a se increde sfaturiloru si conducerei loru. „Cu deosebire, dice Cicero, in etatea acést'a trebuie feriti tenerii de placeri sensuali, si deprinsi atát in privinti'a corporala cât si in cea spirituala la munca neobosita si la rabdare, cu scopu ca se póta face mai tardiu servitii, si se póta desvoltá activitate atát in viéti'a civila, cât si in cea militara. Cu deosebire trebuie se ingrigésca educatiunea a desvoltá ambiitiunea nobila si dorulu de fapte mari si de gloria in acei'a, cari au se conduca odinióra destinele statulu.“

Pentru ca cineva se póta deveni oratoru, este neaperatu de trebuintia se-se ocupe cu studiulu dreptulu, cu istori'a si filosofi'a, se contempleze faptele barbatiloru mari, se-si formeze spiritulu, si se-si nobiliteze inim'a, si mai pre sus de tóte se ingrigimu a desvoltá in teneri vointi'a, si se o diregemu spre scopuri maretie.

(Va urmá.)

In ór'a suprema.

Astadi mai tare ca ori cand alta data vedemu ridicandu-se temeri si plansori asupra esistintei si viitorulu poporulu nostru. Numerulu lui scade pe dí ce merge intr'unu modu inspaimantatoriu, pre cum nu scadea odinióra, nici prin numeroase varsari de sange in lupte cu barbari. Moral'a publica e in decadintia, tóte aceste sunt sintóme, cari cu totu dreptulu ne inspira temeri, si trebuie se ne puna pe cugete.

Comune si ténuturi intregi, cari odinióra se bucurau de o indestulare deplina, astadi sunt devastate si ómenii sunt condamnati a trai in cea mai mare seracia. Si óre tabloulu ce ni-lu ofere astfelu de confrati ajuns in intr'o stare deplorabila, póte se nu atinga, ba se nu misce adencu pe omulu cu sentiu si cugetu!?

Vomu putea óre suferi si pe mai departe, ca vermele celu nesaturabilu se róda la inim'a confratiloru nostri, ca morbulu se-si latiésca si mai tare!?

Gróznica si infioratória e epidemi'a, care se-cera parinti, frati si surori; dar mai gróznica e aceea, cand omulu nu i-se ia viéti'a, ci numai conditiunile vietii.

Este dar timpulu supremu, ca in faci'a pericolulu ce ne amenintia se concurgemu cu tóte puterile la delaturarea reulu.

Mandru si satisfacutu trebuie se-se semta omulu, cand vede, ca in dieces'a nóstra s'a facutu unu micu inceputu intru delaturarea reulu.

Cugete infiorátore, dureri profunde si lacrimi fierbinti trebuie se verse acel'a, carele scie, si semte

că e o particică din întregulu, când trebuie se constateze, că organismulu carui'a apartiene e în o ferebere mare, e în o boala grea; cându trebuie se vada cu ochii sei; că pe terenulu culturalu stamu pe locu, ér pe celu moralu si materialu damu indereptu, ba ca reulu se fie încoronatu a trebuitu se scademu si la numeru.

Pacientulu e greu morbosu, medici renumiti s'au adunatu în consiliu si si-au datu verdictula. Speranti'a nu e încă perduta, remediulu spre vindecare mai este încă; înse întregu organismulu trebuie supusu unei cure radicale, ér modulu de vitiuire, care a produsu reulu trebuie schimbatu cu totulu.

Inceputulu e facutu, calea catra mantuire ni s'au aretatu, prin decisulu sinodalu, că se înfiintiamu reuniuni de cultura. A continuá mersulu pe calea acést'a e detorinti'a tuturoru. Positiunea si misiunea nóstra ne impune sant'a datorinti'a de a pregati unu viitoriu mai ferice pentru poporulu, la care apartinemu si a carui inima e plina de suferinti'e. Si ce mijlóce avemu noi pentru acést'a? Puterea cuventulu si a fapteloru. Se-i descoperimu durerile si suferinti'ele sale si a-le nóstre, se-i aretamu că nu e e bine si frumosu a suferi si pe mai departe starea cea umilitóre, unui poporu cu unu trecutulu asia frumosu; se-i aretamu causele, cari au provocatu aceste rele, si se mijlocimu delaturarea loru.

Vitalitatea unui poporu mai fidelu se constata prin miscarea populatiunei. De cumva numerulu unui poporu cresce în decursulu unui anumitu timpu, atunci despre acél'a putemu dice, că e unu poporu de viéti'a, ér scaderea numerica la unu poporu e dovad'a cea mai pipaibila, că esistinti'a acélui'a e atacata, că remanendu si pe mai departe sub aceleasi conditiuni acelu poporu va disporea cu totulu.

Desvoltarea favorabila, séu nefavorabila a unui poporu, depinde dela proportiunea ce esista între numerulu nasceriloru si alu casuriloru de móрте.

Numerulu nasceriloru stá în proportiune dreapta cu casatoriile incheiate căci inmultiendu-se într'unu anu numerulu casatoriloru, în anulu urmatoriu negresitu că se va inmultí si numerulu nascutiloru si viceversa.

Nu avemu atât a ne plange, că la noi casatoriile nu s'ar lega într'unu numeru suficiente. Cu tóte acestea daca numerulu nostru scade, causele credu eu a fi urmatórele:

Unele mame — cu deosebire cele din partile banatice — au datin'a nefericita de a a-si sngrumá copilasiulu încă în pantece, de aci ne putemu esplicá cum de pana ce la alte popóre din 100 copii nascuti 10—25 sunt ilegali, ba la orasie chiar si 40; pana atunci la noi abea sunt 4 ilegali; ér de vomu estrage din numerulu acést'a copii nascuti prin concubinate; — cari la noi în timpulu din urma în impregiurarile grele s'au inmultitu fóрте — abia mai remane unu numeru ne'nsemnatu. Si óre potem noi díce despre unele femei ale nóstre, că ele sunt mai virtuóse de cătu cele straine? Nu! dar ele din nefericire recurgu la mijlóce ne ertate, când e vorb'a de a-si acoperi rusinea.

Unu altu reu, carele numai putienu contribue la scaderea nóstra numerica, provine din imprejura-regretabila, că la noi mai bine de jumetate dintre copii nascuti moru înainte de a fi ajunsu etatea de 6 ani. E dreptu, că copiii fragedi sunt mai multu espusi morburiloru; dar cu tóte acestea pe langa o îngrijire mai buna si avendu ei unu nutrumentu si

aeru mai bunu si mai corespundietoriu, multi, ba fóрте multi s'ar poté scapá din gur'a mortii. Ca dovada ne servésca copiii jidaniloru, cari în tóte privintiele sunt mai bine îngrijiti de cât ai nostri, si dintre cari pana la etatea de 6 ani moru numai a patr'a parte.*)

Unu fenomenu curiosu s'a mai observatu la noi, — si carele încă ne face se-i sentimu urmarile funeste — că pana când la alte popóre numerulu femeiloru e mai mare de cătu alu barbatiloru,**) pana atunci la noi chiar în contra legii naturali lucrulu stá intorsu. Si unde aiurea este a-se cautá acestu reu, de cătu în starea cea morbósa a referintiiloru nóstre sociali. Kelet în opulu séu „Hazánk és népe“ atribue acést'a anomalia posturiloru îndelungate, pre cari femei'a le sustiene cu mai mare sfintienea de cătu barbatulu. Eu aflu reulu cu totulu în alte impregiurari si auume: Femeile nóstre se casatorescu în o etate prematura, când corporalmente nu sunt încă deplinu desvoltate, de aci provine apoi, că imbatranescu fara timpu, asia încât în etatea frumósa de 35 ani intelnesci mai numai fecie sbarcite.

Unu altu reu, carele încă dá unu contingentu insemnatu mortii, este a-se cautá în impregiurarea, că multe dintre femeile nóstre spre a sugrumá pe nascandulu, beau diferite burueni veninóse, prin ce si-scurta si firulu vietii loru.

Mai avemu de observatu, că la poporulu nostru de randu, aprópe jumetate din numerulu mortiloru de peste unu anu, cade pe anotimpulu primavarei. Probabilu, că acést'a se intempla din caus'a, că locuintiele tieranesci nu sunt construite conform recerintiiloru sanitari, si apoi că cu deosebire în timpulu de érna tieranii nostri se retragu în locuintiele loru grijindu bine, ca nu cumva în acelea se strabata receala. Mai este a-se luá în consideratiune si modulu primitivu de incaldítu si că unii spre a incaldí mai bine chili'a aducu încă peste nópte jaru, altii earasi o luminéza cu foculu din asia numitele cuptoritie, prin ce se desvólta gazulu carbonicu carele are o influentie fóрте rea asupra celor'a din chilia***) si cu deosebire asupra morbosiloru, cari nu sunt asia fericiti de a o poté parasí din când în când. Earalipsele sunt mai mari în decursulu ernei; si influintiile deprimatóre de érn'a, si-aréta puterea primavér'a.

Consumatorii fara cumpetu a beuturiloru spirituóse încă dau unu contingentu fóрте insemnatu mortii.

Acestea sunt relele, cari au facutu se scademu asia tare la numeru, éra adeveratele cause ale acestoru rele sunt a se cautá în referintiile nóstre sociali.

De vomu face o comparatiune între referintiile sociali ale nóstre si ale celorlalte popóre, cari aréta escedentu, vomu observá numai de cât o deschilnire batatória la ochi, vomu observá, că noi atât pe terenulu culturalu, materialu, cât si pre celu higienicu

*) Vietiundu si copiii nostri sub astfelu de impregiurari favorabile, numerulu loru, respective a populatiunei romane din tíera ar fi celu pucinu cu 120,000 mai mare de cătu cum e de presinte.

**) Lucrulu e préa naturalu, deórece unu numeru insemnatu dintre barbati moru pe campulu bataliei, éراسi altii în lupt'a pentru esistintia. La poporulu germanu pe 1000 barbati se vine câte 1150 femei, pana atunci la noi pe 1000 barbati abea se vine 980 femei. De ar fi si la noi proportiunea între numerulu barbatiloru si a femeiloru, ca la poporulu germanu, atunci numerulu nostru de presinte ar fi cu 255,000 mai mare de cătu pre cumu e.

***) Inspirandu acidulu carbonicu curatu, elu causéza móрте momentana.

stamu departe indereptulu aceluor popóra. Si nu se póte negá, cá aceste sunt conditiuni indispensabile la desvoltarea sanatósa a uuui poporu. Dar reulu fuudamentalu jace in saraci'a poporului nostru. De aci provine traiulu slabu, si ca o urmare a traiului slabu morburile dese si adormirea ori carui semtiu de vioiciune; de aci degenerarea corpului, si totu aci zace si caus'a, pentru care poporulu nostru nu se póte aventá la o cultura mui inalta.

E unu faptu constatatu in tóta Europ'a, cá clas'a seraciloru are o viétia cu multu mai scurta, de cât ómenii avuti. Asia statistic'a orasiului Pest'a dela anii 1865 si 1866 ne aréta cá dintre 100 morti 25 au apartienutu la clas'a muncitória, adeca a patra parte, cu tóte ca muncitorii faceau abea numai a diecea parte din totalulu locuitoriloru. Dupa calcululu statisticiloru viétia seraciloru e cu 15—20 ani mai scurta, de cât a celoru avuti.

(Va urmá.)

D i v e r s e.

* **Esamenele publice** la institutul pedagogico-teologicu din Arad s'au tienutu septeman'a trecuta. La esámene a asistatu comiss'unea anchetaria sinodala sub presidiulu Pré Santiei Sale, parintelui Episcopu Ioan Metianu. Astadi se tiene Te Deum, ér dupa servitiulu divinu se voru cetí clasificatiunile, si se voru impartí premie între elevii diligenti.

* **O solemnitate.** Dumineca, la ora 1 p. a., MM. LL. Regele si Regin'a insociti de damele Curtii si de adiutantulu de serviciu, au mersu la locul bisericii Dómn'a-Balasia, spre a presidá solemnitatea asiediarei petrei fundamentale a noiei biserici. MM. LL. au fost primite, la sosire, de Mitropolitulu primatu, eforu, si de dnii colonelu Bláescu si Teodoru Vacarescu, epitropii asiedieminteloru Brancovenesci. La acést'a ceremonie asistau d-nii ministrii alu cuteloru si instructiunii publice, alu iustitiei si alu afaceriloru straine, d. presiedinte alu Camerei, d. prim-presiedinte alu Curtii de cassatiune, d. presiedinte alu Curtii de compturi, d-nii Ioan Ghica si D. Sturdza, senatori, precum si mai multi alti membrii ai Corpuriloru legiuítóre, d. primaru alu Capitalei, d. prefectu alu politiei si unu insemnatu numeru de notabilitati. Dupa ce au luat locu in pavilionulu ce tusese redicatu in gradina, si unde au fostu salutate de persónele invitate la acést'a serbare, MM. LL. au ascultatu oficiulu divinu, traditionalu la asemenea ocaziuni, si care a fostu celebratu de P. S. S. Vicarulu Mitropoliei.

Apoi s'a purcesu la subscrierea pergamentulu ce urmá a se asiediá in temelie, care a fost investitu cu Augustele semnari ale ale MM. LL. Regelui si Reginei, si s'a asiediatu prim'a pétra a temeliei. Presentandu-se Regelui si Reginei unelte de zidaria, unu ciocanu si o mistrie de argintu, frumosu lucrate, precum si siurtiulu traditionalu, MM. LL. au batutu pétr'a cu ciocanulu si au aruncatu varu cu mistri'a formalitate ce s'a implinitu asemenea de PP. SS. LL. Mitropolitulu si episcopii, de represintantii familiei brancovenesci, de persónele presente si de d-nii epitropi. O medalie comemorativa de auru a fost oferita MM. LL. si d-loru invitati.

Dupa acést'a, Augustii Suverani au asistatu la inaugurarea statuei Domnitiei Balasia, lucrata de distinsulu sculptoru d. Store.

Trecendu, apoi in interiorulu edificiuului, MM. LL. au visitatu asilulu femeiloru betrane fara midilóce de vietuire.

* **Societatea academica.** Romania Juna din Vien'a a tienutu in sér'a de 4 Iuliu curentu o siedintia literaria cu o programa variata in onórea laureatulu poetu Vasile Alexandri.

* **Statu'a „Libertatea.”** Dumineca in 21 Iuniu s'a serbatu in Ploesti inaugurarea statuei *Libertátii*, carea s'a oferitu Ploesceniloru prin contributiuni facute in tóta tíer'a.

* **Conservarea aromei cafelei.** Sunt case, dice „Progresulu medicalu romanu,” care au reputatiunea de a vinde cea mai buna cafea, dar sciu se-i pastreze cea mai mare parte din arom'a s'a. Midiloculu acést'a pe cât este de simplu, pe atát este de superioru, éta in ce consiste. Dupa ce s'a prajitu cafeua, se arunca asupra-i chiaru in dulapulu de cafea putienu zaharu bine pisatu, se astupa cu capacu fara sè se mai puna pe focu, si se invertesce unu minutu. Acést'a operatie opresce dilatatia, concentra arom'a si grabesce recirea.

* **Rusia si Anglia.** „Journal de St. Petersburg” face cunoscutu lumii unu idealu politicu alu guvernulu rusescu. Acestu idealu consista in aliantia Rusiei cu Angli'a spre a duce impreuna civilizatiunea in Asia-Centrala. Vorbindu de unu articulu alu generalulu Annenkov asupra Oazei Ahal-Teke, organulu guvernulu rusescu observa, ca vederile autorului sunt si ale guvernulu, precum si ale unor celebri barbati de statu engleji, adeca: nu exista nici unu motivu de antagonismu in Asi'a între Rusia si Englitera. Comerciulu trebuie se fie legatura solida si durabila, care se unésca cele doue imperie, in locu de ale separa. Calea e deschisa deja prin drumulu de feru spre Kransnowodsk. Indata ce va fi terminatu pana la Serax si Englitera i-si va fi complectatu retieaua peste Candahar si Herat, ambele state au se se intálnésca, nu inse prin resbóe costisitóre, ci printr'unulu din instrumentele cele mai fructifere ale civilizatiunii pacifice. Dupa ce se va face o legatura iute si regulata a Europei cu Indi'a prin Rusia si vice versa, o lupta între cele doue imperie va fi afara de orice probabilitate. Cestiunea asiatica se va rezolva in modu pacificu si irevocabilu in folosulu celoru doue state si spre binele civilizatiunii si alu omenirii. — Lumea póte fi cu dreptu cuventu curiósa se vada, daca, afara de d. Gladstone si partisanii sei, mai e si altcineva in Englitera, care se imbratisieze acelu frumosu idealu alu politicei rusesci.

* **Jubileulu de 90 ani alu curentulu galvanicu.** — Anulu 1881 pare a deveni unu anu fórtu interesantu pentru tehnici si amicii sciintiei. Abia a trecut jubileulu *Stephenson*, (inventatorulu cálei fierate,) si ne astépta o a dou'a serbare si mai interesanta: *Espositia electrica internationala din Paris*. Tocmai 90 de ani inainte de publicarea decretulu din 23 Octomvrie 1880, prin care ministerulu fracesu alu posteloru si telegrafeloru a instituitu acést'a espositie, a descoperitu Galvagni in Bolognia, ca cerculu formatu de unu tel de arama, fieru si de piciórele preparate ale unei brósce — in momentulu impreunarei

Concurs.

celoru doue estremități, — produce convulsiuni la acele picioare de brósca.

Acésta descoperire a facutu atunci mare sensatie si a fost repetata de numerosi experimentatori. Nici fantazi'a cea mai indraznétia inse n'ar fi pututu presentu atunci, cá acea putere, care a pututu miscá atunci picioarele de brósca, nu se va sfii d'a face — la lumina electrica — concurentia cu sórele, si va duce cugetarile nóstre cu iutiél'a fulgerului peste tot globulu pamentului. Câmpiile elizee, cari in 1855 au fost destinate pentru o espositiune internationala, vor fi ocupate acum de aparate electrice. In suptera sunt asieazate cazane de vaporu cu putere de câte 1000 cai, si pentru instalarea carora a trebuitu se se faca o lege speciala. „Resb.“

* **O fapta oribila** s'a intimplatu la 12 curentu la scól'a populara a primariei din Crefeld: *Unu invetiatoriu a spanzuratu unu elevu.* Éta amenuntele: Invetiatoriulu respectiv, unu barbatu fórte tineru, avea unu elevu cam nebunaticu. Ca se-lu sperie, invetiatoriulu i-spuse ca-lu va lega de unu carligu. Intr'adeveru, invetiatoriulu a fost atât de imprudentu încât puse baiatului o legatura dupa gât si-lu lega de carligulu usiei. Abia statu elevulu unu momentu in acést'a positiune desperata, si incepu a se svercoli cu violentia incóci si incolu, tragendu de fringhi'a improvizata, care se innoda si mai multu si-lu sugruma. Când recunoscu invetiatoriulu situati'a si alerga la densulu deslegendu legatura de gât, baiatulu era mortu. Iritatiunea parintiloru in privinti'a acestui unicu in istori'a scóloru publice, se intielege, e fórte mare. Nefericitulu faptuitoriu a fost arestatu imediatu.

INVITARE DE PRENUMERATIUNE

LA

„BISERIC'A si SCÓL'A.“

Fóia bisericésca, scolastica, literaria si economica.

Dela 1. iuliu vechiu, fóia „Biserica si Scól'a“ intra in alu doilea semestru alu anului curentu.

Rugámu deci pre on. abonenti a càroru abonamentu incéta cu finea lui iuniu, cât si pe acei domni, cari voiescu a prenumerá fói'a nóstra, se binevoiésca a-si renoi abonamentulu cât mai curendu, ca se ne scimu orientá cu tiparirea esemplarielor, si ca se nu intrerupemu espedarea jurnalului.

Pretiulu abonamentului este celu din frontespiciulu fóiei, si anume: 2 fl. 50 cr. pe jumetate de anu pentru Austro-Ungaria, si 3 fl. 50 cr. pentru strainatate.

Banii pentru inlesnirea publicului recomendámu a se tramite prin asemnatiuni postale.

Redactiunea.

De órece antai'a data nu s'au aretatu nici unu recurrentu pentru ocuparea parochiei vacante de a 3-a clasa din Comun'a *Ciudanoviti'a*, Cottulu Carasiului Protopresbiteratulu Oravitiei, se escrie acuma de nou concursu pentru ocuparea acestei parochii cu terminu *de un'a luna, dela 1-a publicare.*

Emolumintele sunt:

1. Un'a sesiune parochiala de 32 de jugere.
2. gradin'a si platiu parochialu.
3. Unu salariu sistematu in bani gata de 225 fl. v. a. platitu in 4 rate anuale anticipative.

Doritorii de a ocupa acést'a parochia au se trimita recursurile lor adiustate prescrieloru statutului organicu, si adresate respectivului Comitetu parochialu, D. Protopresbiteru tractnalu Iacobu Popoviciu in Oraviti'a — si totuodata ase presenta in vre-o dumineca séu serbatóre si in sant'a biserica.

Ciudanoviti'a in 20. Iuniu 1881.

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu mine: **Iacobu Popoviciu** m. p. Protopres.

95.

Prin acést'a se escrie concursu pentru unu *Stipendiu* din fundatiunea lui *Gozsdu* de 300. fl. — la casu de graduatiune — unu stipendiu de 200. eventualminte de 100. fl. cu deosebita privre la *studentii de silvicultura.*

Concurentii au de a-si adresá petitiunile, instruate cu testimoniele scolastice, cartea de botezu, si atestatu de paupertate, *pana la 20 aug. stil. nou 1881.* catra cancelaria fundatiunei lui *Gozsdu* Bpesta király-utca 13.

Totodata sunt avisati si *stipendiatii fundatiunei lui Gozsdu* de a-si substerne pana la 20. aug. st. nou 1881. documentele despre rezultatulu studiiloru din anul scolasticu 1880/1. la Representanti'a fundatiunei lui *Gozsdu* in Bpesta király utca 13. pentruca la dincontra, se voru lipsi de stipendiulu avutu.

Budapesta 26. Iuniu 1881.

Comitetulu adm. alu reprezentantiei fundatiunei lui Gozsdu.

Dom. Ionescu m. p.
not. Comitetului.

Pentru postulu de capelanu pre langa neputinciosulu preotu Ioanu Popoviciu din parochi'a *Merulu*, protopresbiteratulu Caransebesiului se publica acestu concursu cu terminu *pana la 28 Iuniu c. v.* in care dumineca se va si tiene alegerea.

Emolumintele sunt jumetate din venitul parochialu adeca din bir si stola, si jumetate din sesia parochiala.

Doritorii de a ocupa acestu postu au se substerna conform statutului organu si normativelor consistoriale suplicele lor prin protopresbiteratulu numitu, adresate Sinodului parochialu din *Merulu.*

Comitetulu parochialu.

In contielegere cu prea on. d. protopresb. tractualu. **Nicolae Andreeviciu.**